

**Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Економічні науки**

**Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Economical Sciences**

ISSN 2519-2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9307

UDC 338.48:631.95

Agrotourism as one of the ways to develop entrepreneurship in rural areas

O.Ya. Hrymak, M.V. Vovk, O.V. Kindrat

*Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine***Article info**

Received 06.09.2019

Received in revised form

07.10.2019

Accepted 08.10.2019

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-067-260-45-34
E-mail: grumo@i.ua

Hrymak, O.Ya., Vovk, M.V., & Kindrat, O.V. (2019) Agrotourism as one of the ways to develop entrepreneurship in rural areas. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 21(92), 31–34. doi: 10.32718/nvlvet-e9307

Agrotourism, as one of the most promising forms of entrepreneurial activity, is attracting increasing attention today, thanks to its rapid spread in both developed and developing countries. The article highlights that agrotourism entrepreneurship can play a decisive role in the development of a new strategy for sustainable agricultural development, since entrepreneurial activity is a driving force for rural economies. It is also an important counteracting factor to adverse socio-economic processes such as unemployment, migration, and the decline in the quality of life of rural residents. It is proved that agrotourism is one of the ways of developing entrepreneurship in rural areas can bring several advantages in three main areas of development. Within the economic dimension, agrotourism can be considered as a strategy of agricultural diversification. This can provide additional income and new employment opportunities for rural residents and, therefore, can reduce poverty and reduce migration in rural areas. From an environmental point of view, agrotourism can help conserve the environment, ecosystems and farmland and minimize environmental damage. From a socio-cultural point of view, agrotourism helps to preserve cultural heritage in rural areas, improve farmers' social status and empower rural people. The development of agrotourism and its positive effects can accelerate the process of rural diversification. The article also highlights a number of common problems that most often hinder the development of agrotourism, including problems of strategic planning, lack of financial and human resources, lack of adequate training and education, lack of professionalism. It is stated that at the state level the policy of promotion and promotion of agrotourism as the most promising form of entrepreneurship in rural areas should be actively pursued. The use of agrotourism potential in modern conditions of decentralization of management will lead to socio-economic development of the region by increasing the income of local budgets, increasing investment attractiveness, increasing employment of the population, especially in rural mostly depressed areas, preserving the landscape or its positive change, historical heritage.

Key words: entrepreneurship, agrotourism, rural area, rural territory, rural population, development strategy, agrotourism industry.

Агротуризм як один зі шляхів розвитку підприємництва на сільських територіях

О.Я. Гримак, М.В. Вовк, О.В. Кіндрат

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Агротуризм як одна з найперспективніших форм підприємницької діяльності сьогодні привертає все більше уваги завдяки стрімкому поширенню як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. У статті висвітлено, що агротуристичне підприємництво може відіграти вирішальну роль у становленні нової стратегії сталого розвитку сільського господарства, адже підприємницька діяльність є рушійною силою економіки сільських територій. Це також важливий протидіючий фактор від несприятливих соціально-економічних процесів, таких як безробіття, міграція, зниження рівня якості життя сільських жителів.

Доведено, що агротуризм як один зі шляхів розвитку підприємництва на сільських територіях може принести кілька переваг у трьох основних сферах розвитку. У межах економічного виміру агротуризм можна розглядати як стратегію диверсифікації сільського господарства. Це може забезпечити додатковий дохід та нові можливості працевлаштування сільських жителів, а отже, і може зменшити рівень бідності та сприяти скороченню міграції у сільській місцевості. З екологічної точки зору, агротуризм може сприяти збереженню довкілля, екосистем і сільськогосподарських угідь та мінімізувати екологічні збитки. З соціокультурної точки зору, агротуризм допомагає зберегти культурну спадщину в сільській місцевості, поліпшити соціальний статус фермерів і розширити можливості сільських жителів. Розвиток агротуризму та його позитивні наслідки, можуть прискорити процес диверсифікації сільських територій. В статті висвітлено також низку загальних проблем, які найчастіше перешкоджають розвитку агротуризму, включаючи проблеми стратегічного планування, брак фінансових та людських ресурсів, відсутність відповідної підготовки та освіти, недостатній професіоналізм. Зазначено, що на державному рівні повинна активно вестись політика просування та пропагування агротуризму як найперспективнішої форми підприємництва у сільській місцевості. Використання агротуристичного потенціалу в сучасних умовах децентралізації управління призведе до соціально-економічного розвитку регіону за рахунок збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, підвищення інвестиційної привабливості, збільшення зайнятості населення, особливо у сільських здебільшого депресивних регіонах, збереженню ландшафту чи його позитивній зміні, раціональному використанню природної та культурно-історичної спадщини.

Ключові слова: підприємництво, агротуризм, сільська місцевість, сільська територія, сільське населення, стратегія розвитку, агротуристична індустрія.

Вступ

Підприємництво в сільській місцевості є важливим фактором і показником рівня економічного розвитку. Підприємницька діяльність є рушійною силою економіки сільських територій. Це також важливий протидіючий фактор від несприятливих соціально-економічних процесів, таких як безробіття, міграція, зниження рівня якості життя сільських жителів.

Крім традиційного сільськогосподарського виробництва та переробки, ще одним чинником розвитку підприємницьких ініціатив на селі є популяризація агротуризму. Цей вид діяльності дозволяє поєднувати географічно-ландшафтний потенціал місцевості з можливостями сільських домогосподарств.

На сьогодні в Україні спостерігається зростання економічної активності в сільській місцевості, включаючи при цьому ефективний розвиток несільськогосподарських господарюючих суб'єктів. У результаті зростає різноманітність та рівень багатофункціональності територій. У сільській місцевості змінюється структура доходів населення, створюються нові робочі місця. В процесі децентралізації органи місцевого самоврядування зацікавлені у створенні умов для розвитку підприємництва в сільській місцевості як найбільш перспективної діяльності, що безпосередньо веде до соціально-економічного розвитку сільської території. Основними аспектами їх діяльності мають стати:

- а) підтримка підприємницьких ініціатив та сприяння розвитку інтелектуального потенціалу сільських жителів;
- б) право сільських жителів на рівні можливості;
- в) сприяння розвитку багатофункціональності сільських територій;
- г) залучення зовнішніх інвестицій та грантів;
- д) зміна інституційної політики в бік поліпшення мікроклімату сільських територій;
- е) розвиток консультативних установ та доступ до бізнес-середовища тощо.

Агротуризм як форма підприємництва на теренах нашої держави почав розвиватись доволі недавно. Соціально-політичні зміни, які відбулися, посприяли розвитку туризму як окремої сфери діяльності. Сьогодні агротуризм як специфічна форма підприємницької

діяльності став одним із пріоритетних напрямів розвитку сільських територій.

Матеріал і методи досліджень

Питання, пов'язані з проблемами розвитку агротуризму як форми підприємницької діяльності, лише в останнє десятиріччя почали досліджуватись вітчизняними вченими. Окремі напрями розвитку агротуризму розглядалися в працях Борщевського В.В., Васильціва Т.Г., Зінько Ю.В., Кудли Н.С., Липчука В.В., Кравціва В.С., Мельниченка С.В., Лукомської О.І., Федорченко В.К. та інших. Основна увага науковців в переважній більшості зосереджена на питаннях теоретичного визначення таких понять, як “агротуризм”, “зелений туризм” та методології розробки державної політики щодо розвитку туризму як галузі економіки. Разом з цим в наукових дослідженнях більш глибого вивчення потребують питання дослідження специфіки аграрного туризму як форми підприємництва, засад його розвитку, впровадження туристичних послуг в сільській місцевості з метою диверсифікації соціально-економічної діяльності, підвищення рівня добробуту та престижу сільської праці.

Результати та їх обговорення

Державна економічна політика розвитку рекреації та туризму є важливим інструментом регулювання системи територіальної організації підприємництва. Соціально-економічний розвиток країни буде збалансованим, ефективним тільки при забезпеченні регіонально-диференційованих механізмів реалізації загальнодержавних цілей з орієнтацією на основні суспільно-територіальні властивості туристичних регіонів. Тому вивчення сучасного стану розвитку агорекреаційної діяльності, форм агротуризму, тенденцій його розвитку, визначення конкурентоспроможності підприємств, потенційних можливостей та інвестиційної привабливості агротуризму є актуальними і відповідають вимогам Закону України “Про туризм” (Gerasyenko, 2011).

Основними проблемами, з якими стикається галузь сільського господарства в нашій державі, є зменшення доходів сільського господарства, нестабільність

цін на сільськогосподарську продукцію, низькі темпи зростання продуктивності праці, міграція сільського населення та інші. Сьогодні як ніколи виникає нагальне питання переорієнтації сільського господарства з суто виробничої сфери на інші сфери підприємницької діяльності. Інноваційний розвиток сільських територій та підвищення їх конкурентоспроможності на сучасній технологічній основі вимагають пошуку нових підходів до організації всієї системи соціально-економічних відносин на селі (Borshhevs'kyi & Vasyl'civ, 2014). Тому з метою підвищення конкурентоспроможності в аграрному секторі та його стійкості в довгостроковій перспективі необхідно диверсифікувати як агрономічну, так і несільськогосподарську діяльність в сільській місцевості. Саме агротуризм все частіше розглядається як одна з найбільш значущих стратегій диверсифікації, яка відіграватиме вирішальну роль в становленні нової стратегії сталого розвитку сільського господарства.

Багатофункціональний розвиток села є важливою складовою нарощування його інноваційного потенціалу, оскільки завдяки йому збільшується чисельність видів несільськогосподарської діяльності, де впровадження інновацій може відбуватися швидше та ефективніше, ніж в аграрному секторі економіки. Крім того, багатофункціональний розвиток сільських територій створює умови для максимальної реалізації синергетичних ефектів у функціонуванні економіки сільських територій, що підвищує їхню привабливість для інвесторів, зокрема щодо реалізації інноваційних проєктів (Borshhevs'kyj, 2012).

На сьогодні агротуризм, безперечно, можна вважати одним із найважливіших інструментів для економічного розвитку сільських територій, особливо у країнах, що розвиваються. Адже ефективне функціонування агротуризму поліпшує економічну ситуацію в країні, сприяє зайнятості населення, підвищує рівень життя, одночасно забезпечуючи більш збалансований територіальний розвиток. Україна має сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму. Найуспішніше його можна розвивати у регіонах з низьким рівнем індустріалізації та урбанізації, який характеризується великою часткою сільського населення, слабким розвитком сільського господарства, високим рівнем безробіття, низьким рівнем доходу населення, проте сприятливими природними і ландшафтними умовами, культурно-історичною спадщиною, що в значній мірі може привернути увагу потенційного туриста. Проте основні детермінанти успішного розвитку агротуризму – це не лише багатство природних ресурсів, мальовничі ландшафти та приємний клімат, а це й доступність до туристичного центру, розвинена транспортна та побутова інфраструктура.

Варто зазначити, що навіть якщо місцеві умови підходять для розвитку агротуризму, то не багато сільських жителів мають підприємницькі навички та ресурси, необхідні для залучення туристів до сільськогосподарських домогосподарств. Основними умовами розвитку підприємництва у сільських громадах є сукупність різних чинників, що впливають на стан і

перспективи господарюючих суб'єктів. До них можна віднести такі фактори, як:

- *зовнішні*:
 - ✓ віддаль до відносно великих міст та торгових точок;
 - ✓ соціально-технічна інфраструктура території;
 - ✓ економічна політика та підтримка державних органів влади;
- *внутрішні*:
 - ✓ діяльність органів місцевого самоврядування.
 - ✓ рівень освіти жителів;
 - ✓ фінансове становище та якість життя;
 - ✓ здатність до співробітництва.

Для визначення специфіки агротуризму ми виділили чотири основні групи чинників, що впливають на його розвиток:

1. Туристичний потенціал сільської території: природно-кліматичні умови, культурно-історична спадщина, соціальна, економічна та туристична інфраструктура;

2. Розважально-атракційна привабливість сільської території: організація дозвілля, напрямки подорожей, набір конкретних товарів та туристичних послуг.

3. Зовнішні зв'язки та інтеграційні процеси усередині: інвестиційно-інноваційна діяльність, технічний прогрес, екологічна безпека та якість навколишнього середовища.

4. Загальні умови стану та розвитку сільського господарства в даному регіоні: структура і розмір сільськогосподарських підприємств, форми господарювання, умови користування природними ресурсами.

Всі ці чинники впливають на туристичний потенціал території, а отже і на привабливість самого агротуристичного господарства.

Що стосується зворотного впливу, то можна виділити три основні сфери, на які позитивно впливатиме розвиток агротуризму як підприємницької діяльності (рис. 1).

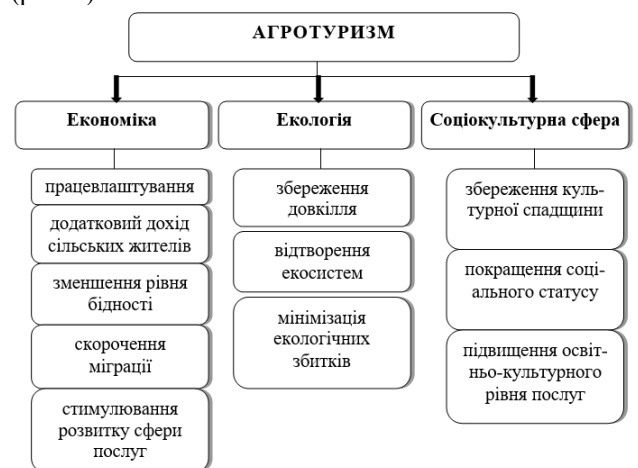

Рис. 1. Переваги розвитку сфери агротуризму

У межах економічного виміру агротуризм можна розглядати як стратегію диверсифікації сільського господарства. Це може забезпечити додатковий дохід та нові можливості працевлаштування сільських жителів, а отже, і може зменшити рівень бідності та викликати скорочення міграції у сільській місцевості.

З екологічної точки зору, агротуризм може сприяти збереженню довкілля, екосистем та сільськогосподарських угідь, а також мінімізувати екологічні збитки. З соціокультурної точки зору, агротуризм допомагає зберегти культурну спадщину в сільській місцевості, підвищити соціальний статус фермерів та розширити можливості сільських жителів. Посилення інноваційної спрямованості суб'єктів господарювання в різних сферах діяльності на сільських територіях України дасть змогу підвищити ефективність функціонування як агроформувань, так і підприємницьких структур несільськогосподарського спрямування, забезпечити впровадження нових агротехнологій, підвищення якості людського капіталу, модернізацію транспортної, виробничої та ринкової інфраструктури тощо (Lukoms'ka, 2016).

Сучасні тенденції розвитку туризму вимагають формування та просування туристичного продукту, скованого на конкретного споживача, який сьогодні є більш інформований, незалежний, розкутий, критично й вибагливо ставиться до пропонованих йому товарів і послуг (Rishennja oblasnoi' rady vid 17.10.2014 r. №1401-32/2014). Формування туристичного продукту відповідно до потреб споживача потребує запровадження ефективної системи маркетингу та просування. Серед форм відпочинку, які можна запропонувати туристу, є поширені, такі як рибальство, збирання грибів та ягід, верхова їзда, а також специфічні, як наприклад в Карпатському регіоні, – вирошування і випас овець на полонинах. Цей вид діяльності залишається одним з небагатьох, який протягом багатьох років, незважаючи на науково-технічний прогрес у всьому світі, практично не змінився. Даний вид сільського господарства може привабити як вітчизняних, так і іноземних туристів. І це може стати ще одним джерелом доходів сільських жителів, адже сьогодні спостерігається підвищений інтерес до цієї форми дозвілля. Також існує велика кількість турів, які пропонують саме такий вид активного відпочинку, як фітотерапія, апітерапія і здорове харчування, що складається з продуктів, що надходять з даних ферми (Grymak et al., 2017).

Динамічний розвиток агротуризму має стати частиною багатофункціонального розвитку сільських територій. Позитивний вплив аграрного туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері, а й у сфері обслуговування. При певному нагромадженні числа відпочивальників з'являється потреба в задоволенні їхніх різноманітних запитів, а це своєю чергою стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших інфраструктурних об'єктів (Pinchuk, 2009). Це своєю чергою принесе як соціальний так і економічний ефект, адже стане не тільки важливим джерелом доходу для сільських жителів, а й дасть можливість розвинути їхній підприємницький хист.

Висновки

Проблему підвищення конкурентоспроможності туристичної сфери можна вирішити за рахунок активізації підприємницької діяльності. Одним зі способів поліпшення туристичної привабливості сільських територій є об'єднання зусиль підприємців і місцевих органів державної влади для формування стратегій розвитку підприємництва в сфері агротуризму. Аграрний туризм як одна із форм несільськогосподарської діяльності дозволяє забезпечити стійкий розвиток сільських територій. Важливим результатом є розширення можливостей реалізації продукції особистого господарства, диверсифікація сільськогосподарського виробництва, зменшення міграційних процесів за рахунок підвищення зайнятості та доходності сільських жителів, забезпечення добробуту, сприяння збереженню довкілля та екосистем, а також збереження національних традицій. Тому з метою активізації туристичної діяльності в подальшому варто пропагувати туристичні можливості шляхом запозичення іноземного досвіду, всебічного обміну між учасниками туристичної діяльності, розвитку різноманітних видів аграрного туризму, реалізації конкурентних туристичних переваг шляхом забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності та інше.

References

- Borshhevs'kyj, V.V. (2012). *Konceptual'ni zasady innovacijnogo rozvytku sil's'kyh terytorij u postkryzovij period: na prykladi Karpats'kogo regionu: naukova dopovid' L'viv: IRD NAN Ukraïny* (in Ukrainian).
- Gerasymenko, V.G. (2011). *Organizacija pidpryjemny'koi' dijalnosti v agroturyzmi. Navchal'nyj posibnyk*. Odesa: PALMIRA (in Ukrainian).
- Grymak, O.Ja., Vovk, M.V., & Dzhura, V.Ia. (2017). *Perspektyvy rozvytku agrarnogo turyzmu v Karpats'komu regioni. Naukovyj visnyk LNUVMB imeni S.Z. G'zhyc'kogo*, 19(81), 114–117. doi: 10.15421/nvlvet8120 (in Ukrainian).
- Lukoms'ka, O.I. (2016). *Sil's'kyj zelenyj turyzm jak innovacijnyj naprjam dyversyfikacii' agrobiznesu. Naukovi zapysky Nacional'nogo universytetu "Ostroz'ka akademija". Serija "Ekonomika": naukovyj zhurnal. Ostrog: Vyd-vo NU "OA"*, 1(29), 13–17. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2016_1_5 (in Ukrainian).
- Pinchuk, T.A. (2009). *Agroturyzm jak forma pidpryjemnyctva u sil's'kij miscevesti. Naukovyj visnyk UzhNU. Serija "Ekonomika"*, 28; 49–53. http://tourlib.net/statti_ukr/pinchuk2.htm (in Ukrainian).
- Rishennja oblasnoi' rady vid 17.10.2014 r. №1401-32/2014 "Pro Strategiju rozvytku Ivano-Frankivs'koi' oblasti na period do 2020 r.". [Internet]. Available from: <http://www.if.gov.ua/page/19310> (in Ukrainian).
- Borshhevs'kyi, V.V., & Vasylyciv, T.G. (2014). *Strategichni priorityty ta mehanizmy innovacijnogo rozvytku sil's'kyh terytorij zahidnogo regionu Ukraïny: monogr. L'viv: Avers* (in Ukrainian).